

Conține
relatări directe
ale conflictului
din Ucraina

John Sweeney

Criminalul de la Kremlin

EXPLOZIVA
DEZVĂLUIRE
A TERORII IMPUSE
DE PUTIN

NICULESCU

JOHN SWEENEY

CRIMINALUL DE LA KREMLIN

Exploziva dezvăluire
a terorii impuse de Putin

Traducere de Mihaela-Veronica Busuioc

NICULESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SWEENEY, JOHN

Criminalul de la Kremlin : exploziva dezvăluire a terorii impuse de Putin / John Sweeney ;
trad. de Mihaela-Veronica Busuioc. - București : Editura Niculescu, 2022
ISBN 978-606-38-0802-9

I. Busuioc, Mihaela-Veronica (trad.)

32

94

© Black Dog Woof! Woof! Productions Limited 2022

First published as KILLER IN THE KREMLIN in 2022 by Bantam Press, an imprint of Transworld Publishers. Transworld Publishers is part of the Penguin Random House group of companies.

Titlu original: *Killer in the Kremlin. The Explosive Account of Putin's Reign of Terror*,
by John Sweeney

© Editura NICULESCU, 2022

Bd. Regiei 6D, 060204 – București, România

Telefon: 021 312 97 82; Fax: 021 314 88 55

E-mail: editura@niculescu.ro

Internet: www.niculescu.ro

Comenzi online: www.niculescu.ro

Comenzi e-mail: vanzari@niculescu.ro

Comenzi telefonice: 0724 505 380, 021 312 97 82

Redactor: Renata Roșu

Tehnoredactor: Șerban-Alexandru Popină

Design copertă: Carmen Lucaci

ISBN 978-606-38-0802-9

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv prin fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare și accesare a datelor, fără permisiunea Editurii NICULESCU.

Orice nerespectare a acestor prevederi conduce în mod automat la răspunderea penală față de legile naționale și internaționale privind proprietatea intelectuală.

Editura NICULESCU este partener și distribuitor oficial **OXFORD UNIVERSITY PRESS** în România.

E-mail: oxford@niculescu.ro; Internet: www.oxford-niculescu.ro

CUPRINS

CAPITOLUL 1	Mașina de ucis	9
CAPITOLUL 2	Băiatul-șobolan.....	42
CAPITOLUL 3	Spionul din trecut și viitorul spion	50
CAPITOLUL 4	O bombă din zahăr	72
CAPITOLUL 5	Război fără milă.....	85
CAPITOLUL 6	Încep otrăvirile.....	101
CAPITOLUL 7	O moarte fără sens	115
CAPITOLUL 8	Un cub sau două?	123
CAPITOLUL 9	Cea mai mare mașinărie de făcut dragoste din Rusia	148
CAPITOLUL 10	Domnul Pleonexia	162
CAPITOLUL 11	„Deci, domnule, regretați crimele din Ucraina, domnule?”	178
CAPITOLUL 12	Liderul opoziției a fost împușcat.....	196
CAPITOLUL 13	Dacă te iei de Putin	207
CAPITOLUL 14	Vederea din turlă.....	221
CAPITOLUL 15	Un război pe care nu știm că îl purtăm.....	240
CAPITOLUL 16	Candidatul Kremlinului?.....	249
CAPITOLUL 17	Idioții utili	267
CAPITOLUL 18	Otrava din chiloți	297
CAPITOLUL 19	Pacientul de la Kremlin	304
CAPITOLUL 20	Și totul se sfârșește în sânge	317
Mulțumiri		327
Referințe		331

CAPITOLUL 2

Băiatul-șobolan

Să începem de la începutul începuturilor, cu micuțul Vladimir. S-a născut pe 7 octombrie 1952 la Leningrad, în prezent Sankt-Petersburg. La acea vreme, Stalin, o altă victimă a propriei sale paranoia criminale, avea să mai stea un an la Kremlin. Spre sfârșitul vieții sale, Stalin scria: „Nu am încredere în nimeni. Nici măcar în mine.” Același lucru s-ar putea spune și despre acest succesor al lui...

Bunicul lui Putin, Spiridon, fusese unul dintre bucătarii lui Stalin, un ins umil din servitorimea țarului roșu. Dar nu se poate spune că avea „conexiuni” la Kremlin. Micul Vladimir a fost crescut într-o sărăcie lucie, în „partea greșită a lumii”, un cartier mizer al Leningradului, singurul copil supraviețuitor al unui cuplu vârstnic. Mama lui Putin, Maria, era muncitoare în fabrică, iar tatăl lui, Vladimir Spiridonovici Putin, marinar pe un submarin al flotei sovietice. (În onomastica rusă, al doilea nume al unui bărbat derivă din numele tatălui său; terminația „-ovici” înseamnă „fiul lui”). După ce naziștii au invadat Rusia în vara anului 1941, Vladimir senior a luptat într-un batalion militar al NKVD, poliția secretă, ulterior redenumită KGB, apoi FSB. Aceași Mărie cu altă pălărie. În 1942, Vladimir senior a fost grav rănit de schije la ambele picioare, dar a supraviețuit, rămânând însă cu un șchiopătat tot restul vieții. Bunica maternă

a lui Vladimir și frații ei, care locuiau în orașul vestic Tver, au fost cu toții uciși de naziști.

Părinții lui mai avuseseră doi băieți înainte de Vladimir. Primul, Albert, a murit la o vârstă fragedă, cândva prin anii 1930. Cel de-al doilea, Viktor, s-a născut în 1940, apoi, în toamna lui 1941, a urmat asediul nazist al Leningradului, care a durat 900 de zile. Nemții au încercuit orașul, cu excepția unei singure rute de aprovizionare care trecea peste un lac înghețat. Leningradul a fost în tot acest timp ținta atacurilor aeriene și lovit sistematic de artileria grea. Curând, oamenii au început să moară de foame. La toate acestea s-a adăugat gerul; s-a înregistrat atunci un minimum istoric de -40°C .

Pentru a se încălzi, oamenii ardeau cărți. Toate animalele de la grădina zoologică au fost mâncate; au urmat apoi pisicile și câinii din gospodăria. Unii au răzuit tapetul de pe perete, să poată mânca adezivul; au fiert obiectele din piele să facă din ele piftie; au mâncat iarbă, buruieni, ace de pin și praf de tutun. De asemenea, s-au mâncat între ei; polițiștii din Leningrad au format o unitate specială pentru a opri canibalismul. În acel asediu au murit de foame un milion de oameni, între care și Viktor Putin.

Când Maria a născut un al treilea băiat, pe Vladimir, la vârsta de patruzeci și unu de ani, a fost un fel de miracol.

Sau nu!?

Într-o altă versiune, Vladimir Putin ar fi un copil din flori. Există o bătrână, Vera Putina, de etnie rusă care trăiește în Georgia și care, începând din 1999, susține că Vladimir Putin este copilul ei din flori demult pierdut. După cum susține ea, la scurt timp după ce l-a născut pe Vladimir, tatăl lui natural a dispărut. Vera și-a găsit un alt bărbat, dar acesta îl ura pe copilul bastard. Bietul Vladimir ar fi fost bătut și maltrat de tatăl său

vitreg. Vera le-a vorbit reporterilor despre antipatia noului ei soț față de „Vova” – nume de alint rusesc obișnuit pentru Vladimir: „Soțul meu nu a vrut ca Vova să mai locuiască cu noi... Cine ar vrea copilul altuia?”

Mai sunt și alți martori. Fosta lui învățătoare, pensionară la vremea când a fost interviuată, Nora Gogolașvili, a confirmat povestea Verei și-și amintea de Vova ca fiind „un copil liniștit, trist și introvertit... Când cineva îl necăjea, eu îl apăram. Îmi era atât de milă de el... Îmi părea rău pentru el. S-a lipit de mine ca o pisică.”

Conform acestei versiuni, Vera s-a hotărât să-și trimită băiatul la niște rude din Leningrad pentru a fi adoptat, dar fără să-i spună și lui de ce îl trimite acolo. L-a păcălit. Iuri Felștinski este un istoric rus care acum trăiește în exil în Statele Unite, autorul cărții *The Age of Assassins: The Rise and Rise of Vladimir Putin* („Veacul Asasinilor: Ascensiunea și Ascensiunea lui Vladimir Putin”), în care personajul principal este nemilos criticat. Felștinski mi-a spus: „I l-au trimis pe Vladimir unei verișoare îndepărtate. Aceasta i-a pasat băiatul bătrânei din Leningrad, spunând că-l va recupera după două săptămâni, dar nu s-a mai întors niciodată după el.”

Interesant este că Vera Putina seamănă foarte mult cu Vladimir Putin, izbitor chiar, în timp ce mama lui oficială, Maria, nu seamănă deloc. Într-o fotografie a Mariei și a fiului ei, făcută când el avea către șase ani, în iulie 1958, micul Vladimir arată ca Gollum, privind fix și înciudat la aparat, în timp ce mama lui pare distantă, neatașată.

Povestea aceasta cu copilul din flori este sfâșietoare. Să fie adevărată? Ar spune multe despre el..

Felștinski spune că este adevărată. „Mai este și înregistrarea regizorului american Oliver Stone, care l-a interviuat la un

moment dat pe Putin și, credeți sau nu, Putin nu-și amintea când au murit părinții lui. Nu-și amintea nici măcar cine a murit primul, mama sau tatăl lui.”

Donald Rayfield, în schimb, spune că povestea cu copilul din flori nu este adevărată. Rayfield este un prieten de-al meu, profesor emerit de literatură rusă la Universitatea Queen Mary din Londra și autorul cărții *Stalin and His Hangmen* („Stalin și călăii lui”), o carte de referință despre monștrii acelui monstru. Rayfield își susține argumentul în felul următor: „Vera Putina s-a convins foarte târziu, abia când Putin a devenit președinte, că acesta ar fi Putin «al ei». Faptul că Putin «al ei» nu era Vladimir Vladimirovici – fiul lui Vladimir –, ci Vladimir Platonovici – fiul lui Platon – nu părea să conteze. Nici faptul că Putin «al ei» s-a născut cu doi ani mai devreme. Ea este perfect convinsă că este mama lui Putin.”

În calitate de povestitor, am suspinat..., îmi place atât de mult povestea lui Vova Putin copilul din flori încât mi-aș dori să fie adevărată.

Rayfield a continuat: „Îmi pare rău că-ți stric povestea. Există suficiente dovezi că s-a născut din căsătorie. Al treilea fiu, dar singurul care a supraviețuit. Există suficiente mărturii ale multor oameni cam de vârsta lui despre cum se jucau împreună pe când erau copii, despre cum au crescut împreună...”

Versiunea „fără flori” continuă, așa că adevăratul fiu al Verei, Vladimir Platonovici Putin, a devenit muncitor petrolier în Siberia și se crede că ar fi murit în urmă cu câțiva ani.

Rayfield își cunoaște Rusia. Mai mult, după patruzeci de ani de când sunt reporter, pot spune la rândul meu că poveștile perfecte sună toate, tocmai de aceea, neverosimil. În concluzie, persistă unele neclarități privind originea lui Putin și primii săi cinci ani din viață. Adevărul rămâne ascuns, iar poveștile care

circulă sunt toate trunchiate. Și asta este valabil și pentru anii care au urmat. Și-a început viața în umbră și nu a renunțat niciodată la ea.

Băiatul Vova este scund, grosolan și obraznic. Mama lui este traumatizată după pierderea celorlalți doi copii ai ei. Tatăl lui este traumatizat atât de pe urma rănilor din război, trăind cu sechele, cât și de pe urma faptului că statul nu catadicsea să aibă grijă de el sau de familia lui pe măsura sacrificiului pe care îl făcuse. Putin „s-a născut și a crescut în această atmosferă, văzând de mic ce înseamnă foamea, dizabilitățile, durerea profundă”, după cum se exprimă psihoterapeutul Joseph Burgo în *The Atlantic*.

A crescut în Leningradul sovietic al anilor 1960, cu puținele lui străzi mohorâte. Nici că te puteai afla într-un loc mai rău pe atunci. Locuia cu părinții într-un apartament de la etajul al cincilea, împreună cu alte două familii, în condiții mizere. Vera Dmitrievna Gurevici, care i-a fost profesoară în gimnaziu, spune: „Aveam un apartament oribil într-un bloc șubred. Era la comun, fără niciun confort. Și era atât de frig, absolut îngrozitor, iar scara avea o balustradă metalică înghețată. Scările nu erau nici ele sigure; erau crăpături peste tot.” Iar instalațiile? „Nu era apă caldă, nu era nici cadă. Toaleta era o oroare.”

Câteva decenii mai târziu, activistul pentru democrație Aleksei Navalnâi lansează un videoclip extraordinar, *Putin's Palace* („Palatul lui Putin”), care a avut în scurt timp 123 de milioane de vizualizări pe YouTube, iar numărul lor e în continuă creștere. Filmul este despre palatul de un miliard de dolari pe care ciracii lui Putin l-au construit pentru el pe malul Mării Negre. Una dintre dezvăluirile echipei Navalnâi este că palatul are perii de toaletă din aur, fiecare în valoare de 780 de euro. Orice ființă umană normală ar fi revoltată de o asemenea extravaganză

jalnică. Mai puțin cineva a cărui toaletă din copilărie i-a dat fiori de groază profesoarei sale.

Autobiografia sa, *First Person* („La Persoana Întâi”), consemnată și stilizată de un scriitor-fantomă și lansată în anul 2000, cu scopul de a da puțină consistență personajului cenușiu care tocmai ieșise la suprafață din bezna statului secret, cuprinde o poveste despre o vânătoare de șobolani din vremea când Putin era copil. Aceste autobiografii pentru care se apelează la scriitori-fantomă sunt în general nesatisfăcătoare, dar adesea dezvăluie mai multe despre subiect decât ar putea crede chiar el. Aflăm de aici că blocul în care locuia era infestat de șobolani și că uneori șobolanii îi atacau pe cei care ar fi vrut să-i alunge. Prin vocea scriitorului-fantomă, Putin spune: „Acolo, pe palierul scării, am primit o lecție scurtă, dar pe care am ținut-o bine minte, despre ce înseamnă să fii «încolțit». La intrarea din față erau hoarde de șobolani. Eu și prietenii mei obișnuiam să-i gonim cu niște bețe. Odată am văzut un șobolan uriaș și l-am urmărit pe hol până l-am înghesuit într-un colț. Nu mai avea pe unde să scape. Brusca s-a izbit de perete ca un bici și s-a întors aruncându-se asupra mea. Am fost surprins și speriat. Acum șobolanul mă urmărea. A sărit peste palier și a fugit după mine în jos pe scări. Din fericire, am fost puțin mai rapid decât el, am reușit să deschid o ușă și să i-o trântesc în nas.”

Nu este eficient să încerci să omori șobolani cu bățul; e mult mai simplu să folosești otravă pentru șobolani. În astfel de împrejurări putea să fi descoperit puterea veninului, care avea să-l seducă. Extrem de mulți dintre dușmanii săi au ajuns să fie otrăviți, iar pe măsură ce se agață tot mai strâns de putere, „otrava pentru șobolani” se scumpește tot mai mult, iar modul de „administrare” se diversifică și se rafinează. Sigur, pentru asta trebuie să fii diabolic.

Mama lui avea diverse slujbe prost plătite: era îngrijitoare, livra pâine noaptea, spăla manual eprubete de laborator...; tatăl lui lucra la asamblarea vagoanelor de tren într-o fabrică, șansele de câștig fiind limitate de dizabilitatea de care suferea. Băiatul Putin era mic de statură, subnutrit și firav. Nu avea cine să-l apere, așa încât a învățat să se apere singur. Și-a câștigat destul de devreme o reputație în cartier: că știa să lovească – cu pumnii, cu picioarele sau să muște – și avea o putere neobișnuită pentru greutatea lui. În 2015, a acordat un interviu în care spunea: „Dacă lupta este inevitabilă, trebuie să lovești tu primul.”

Să se fi înhăitât tânărul Vova și cu vreo bandă de mafioți?

Zarina Zabriski este o prozatoare rusoaică, care trăiește acum în exil în Statele Unite, după ce autoritățile ruse au declarat-o teroristă. Hobbyul ei este să cerceteze trecutul de mafiot al lui Vladimir Putin. „Pe la vârsta de doisprezece-treisprezece ani, se antrenează serios în arte marțiale la Leningrad (Sankt-Petersburg). Învață judo și sambo.”

Sambo este un cuvânt compus în limba rusă care înseamnă „autoapărare fără arme”. Este o practică ce îmbină mai multe stiluri de arte marțiale, dezvoltată de poliția secretă sovietică și de Armata Roșie în anii 1930. Unul dintre fondatorii săi a petrecut ani de zile în Japonia, dar a murit apoi în Gulag în timpul Marii Terori a lui Stalin, acuzat, neîntemeiat însă, că ar fi fost spion japonez. Antrenorul de arte marțiale al lui Putin la clubul din Leningrad a fost un gangster, spune Zabriski: „S-a antrenat cu Leonid «Sportivul» Usviațov, care a fost luptător profesionist, cascador și cap al unui grup infracțional organizat. A avut două condamnări pentru fraudă valutară și viol în grup și a petrecut aproape douăzeci de ani în închisoare.” Pe piatra lui funerară, se poate citi următorul epitaf: „Eu sunt mort, dar mafia este nemuritoare”.

Mulți dintre prietenii pe care Putin și i-a făcut la clubul de arte marțiale fac parte din gașca lui și acum și, ce să vezi, unii dintre ei sunt miliardari. Există multe feluri de suspiciuni care planează asupra lui, inclusiv cu privire la sexualitatea deviantă, dar despre aceasta voi vorbi ulterior.

Multe dintre manifestările lui Putin în calitate de jupân la Kremlin se explică prin ceea ce a îndurat în copilărie: atitudinea rezervată; apucăturile de gangster; pasiunea de a ucide.

Aceasta este, pe scurt, povestea copilăriei celui care avea să devină țar peste o mare hoardă de șobolani.

CAPITOLUL 18

Otrava din chiloți

La data de 20 august 2020, aflat la bordul unui avion care decolase din orașul siberian Tomsk îndreptându-se spre Moscova, Aleksei Navalnâi s-a ridicat să meargă la toaletă. Dintr-odată a simțit că-l lasă picioarele, iar înainte de a se prăbuși pe interval a scos un țipăt de groază. Pentru mine agonia lui Navalnâi însemna mult mai mult decât ceea ce i se întâmpla lui ca persoană; însemna agonia democrației din Rusia, care părea că avea să se stingă cu totul.

Apoi s-au întâmplat trei miracole, toate în timp util, care au făcut ca el să rămână în viață. Primul a fost că pilotul avionului a înțeles că liderul opoziției ruse era în pericol de moarte și astfel a efectuat o aterizare de urgență în Omsk. Al doilea a fost că în ambulanța care l-a preluat imediat la aterizare i s-a administrat o doză masivă de atropină, același remediu care le-a salvat viața lui Serghei și Iulia Skripal în Salisbury. Iar al treilea miracol a fost că Angela Merkel a sunat la Kremlin și a cerut permisiunea de a-l prelua pe Navalnâi cu un avion pentru a fi tratat în Germania. După o lungă întârziere, timp în care în spitalul din Omsk apăruseră o mulțime de figuri ciudate în costume ieftine, Putin a consimțit ca pacientul să fie transferat în Germania. Odată ajuns acolo, medicii s-au pus pe treabă, au făcut testele necesare și au determinat că Navalnâi fusese otrăvit

cu Noviciok, același agent neurotoxic folosit în cazul celor doi Skripal și care a cauzat moartea accidentală a englezoaicei Dawn Sturgess.

Principalul suspect este stăpânul Kremlinului.

Câteva luni mai târziu, în decembrie, Hristo Grozev de la Bellingcat, împreună cu cei de la The Insider i-au identificat pe făptuitori în persoana unor agenți FSB. A fost o capodoperă a jurnalismului de investigații open source, în care s-a stabilit cine l-a otrăvit pe Navalnâi și totodată „s-a dat filmul înapoi” urmărindu-se mișcările anterioare ale suspectilor, din care rezulta că Divizia de Experți în Otrăviri din cadrul FSB îl urmărise pe Navalnâi – se presupune că anume cu intenția de a-l ucide – timp de trei ani anterior aceluia atentat. Navalnâi, în curs de recuperare în Germania, a declarat pentru ziarul *El País*: „Îmi este greu să înțeleg exact ce se întâmplă în mintea [lui Putin]... douăzeci de ani la putere ar putea face pe oricine să-și piardă mințile.”

În acel decembrie, Navalnâi a făcut ceva de natură să-l înnebunească cu ceva mai mult pe Vlad cel Nebun. La o oră total neprotocolară în plină noapte, un mahăr din FSB, chimistul militar Konstantin Kudriavțev primește un telefon inopinat de la un superior care îl ia tare, iar chimistul, prins pe picior greșit, toarnă întreaga poveste.

Superiorul: „Konstantin Borisovici?

Kudriavțev: „Da, da”.

Superiorul: „Aici Ustinov, Maxim Sergeevici, consilierul lui Nikolai Platonovici Patrușev. Am primit numărul tău de la Vladimir Mihailovici Bogdanov. Îmi cer scuze pentru oră, dar am nevoie de zece minute din timpul tău pentru un raport urgent.”

„Superiorul” este însă Navalnâi, iar FSB-istul trezit brusc din somn și nu foarte isteț începe să ciripească. Navalnâi, „Maxim de la sediul central” adoptă un ton ferm; trebuie să consemneze exact cum și-a îndeplinit echipa atribuțiile de serviciu în operațiunea de neutralizare a țintei Navalnâi. După câteva observații preliminare, conversația continuă:

Navalnâi „Maxim de la sediul central” întreabă: „Ce articol de îmbrăcăminte ați folosit mai exact? Cum ați determinat factorul de risc?”

K: „Chiloții”.

N: „Chiloții așadar”.

K: „Factorul de risc? Ce vreți să spuneți?”

N: „Unde putea fi aplicat [Noviciokul] într-o cantitate suficientă pentru o absorbție optimă și atingerea obiectivului propus?”

K: „Ei bine, în chiloți.”

N: „Vrei să spui în interior sau în exterior?”

K: „Am tratat partea din interior.”

N: „Imaginează-ți acum o pereche de chiloți în fața ta. Unde exact s-a aplicat substanța activă?”

K: „Pe partea interioară, în zona inghinală.”

N: „În zona inghinală?”

K: „Da, pentru a veni în contact cu scrotul. Există acolo niște cusături. În zona acelor cusături.

N: „Foarte important! Cine a dat ordinul ca aplicarea substanței active să se facă exact acolo?”

K: „Ne-am dat seama singuri că așa era cel mai eficient. Ni s-a spus doar ca aplicarea să se facă pe partea interioară a chiloților.”

N: „Notez, deci s-a precizat doar să se facă pe partea interioară. Bine. Îți amintești culoarea chiloților?”

K: „Albastru. Dar nu sunt sigur.”

N: „Chiloții sunt acum în regulă? Adică, teoretic, noi [FSB-ul] îi putem restitui? Nu vom face asta, dar vreau să știu dacă totul este în ordine cu chiloții respectivi.”

K: „Desigur, totul este în ordine acum.”

Șmecheria lui Navalnâi a lămurit un lucru în plus și anume că cel care a dispus otrăvirea sa era însuși Vladimir Putin. Numai el avea această autoritate. Nu vreau să spun că ar fi tratat el însuși chiloții lui Navalnâi cu Noviciok, ci doar că numai el avea prerogativa de a dispune otrăvirea celui de-al doilea cel mai puternic actor politic din Rusia.

Există un film numit *Navalny*, realizat de HBO și CNN, care documentează războiul său împotriva Kremlinului. Vi-l recomand.

Am avut o discuție cu Dr. Ben Noble, expert în politica rusă, profesor asociat de științe politice la University College London și coautor al cărții *Navalny: Putin's Nemesis, Russia's Future?* („Navalnâi: Inamicul lui Putin, Viitorul Rusiei?”). Înainte de toate, Ben mi-a explicat cum au reușit cei de la Bellingcat și The Insider să identifice făptuitorii. „Corelând diverse date obținute din diverse surse, inclusiv liste cu pasagerii anumitor zboruri, au descoperit o constantă, un grup care îl urmărea consecvent pe Navalnâi de mai mulți ani, intensificându-și activitatea începând din perioada în care acesta candida la alegerile prezidențiale din 2018. A fost în cele din urmă împiedicat să mai candideze, dar anterior campania sa se derulase ceva vreme.”

În Rusia, toate departamentele din structura guvernului și marile companii în general sunt atât de corupte, încât poți cumpăra, la prețul corect, cam orice îți dorești: liste ale pasagerilor din cursele aeriene care te interesează, baze de date cu numerele

de înmatriculare ale autovehiculelor, baze de date cu informațiile din pașapoarte etc. Mișcarea anti-Putin poate recurge la rândul ei la fapte de corupție pentru a demasca faptele de corupție ale stăpânului și ale mașinii sale de ucis. Asta este totuși ceva grozav.

Ben a continuat: „Deci există un grup de agenți despre care Bellingcat susține că sunt o divizie a FSB-ului specializată în asasinat prin otrăvire, care îl urmăreau pe Navalnâi. Apoi Bellingcat a descoperit că această divizie fusese implicată în mai multe atentate de otrăvire a politicienilor ruși din opoziție. De asemenea, au analizat expertiza grupului în ceea ce privește manipularea otrăvurilor. Și astfel Bellingcat a lansat această extraordinară investigație-bombă, care confirmă ceea ce mulți oameni bănuiau deja. Detaliile oferite de Bellingcat sunt deosebit de prețioase, iar la acestea se adaugă cireșa de pe tort: apelul lui Navalnâi către unul din FSB-iștii din această divizie specială. Navalnâi a fost cu adevărat inspirat și a jucat impecabil rolul superiorului, cu tonul și limbajul adecvat. Și astfel a obținut de la «subordonatul său» detaliile operațiunii. A fost fenomenal.”

Bellingcat și The Insider au continuat așadar să investigheze, corelând activitatea diviziei specializate în asasinat prin otrăvire cu mai multe decese, inclusiv ale activiștilor Timur Kuașev, ucis în august 2014 și respectiv Ruslan Magomedraghimov, ucis în martie 2015, cât și al politicianului Nikita Isaev, ucis în noiembrie 2019. O altă investigație comună a condus la concluzia că politicianul rus de opoziție Vladimir Kara-Murza a fost urmărit de aceeași divizie înainte de atentatele asupra sa, presupuse a fi fost otrăviri, din mai 2015 și februarie 2017.

În ianuarie 2021, Navalnâi a zburat înapoi în Rusia, știind că avea să fie din nou condamnat și închis și conștient că risca să fie ucis. Dar pentru acest om curajos nu exista altă opțiune.

Știa că dacă ar fi rămas în exil, șansele ca Putin să fie urnit de la Kremlin erau minime. În momentul în care a aterizat la Moscova, a fost imediat arestat, urmând ca simulacrul de proces să continue. A fost izolat într-o cușcă de sticlă, de unde i-a făcut soției sale, Iulia, semnul inimii cu degetele împreunate, urmând a fi dus direct la colonia penitenciară. A fost un moment frumos, un alt gest de grație sub presiune, o dovadă în plus că există și o altfel de Rusie.

Navalnâi mai avea un as în mânecă. Ajunsesse după gratii, dar a apărut pe YouTube filmul său extrem de bine documentat, *Putin's Palace*, despre un palat de peste un miliard de dolari la Marea Neagră, plătit de acoliții lui Putin și protejat de Garda sa Prezidențială. Fundația Anticorupție a lui Navalnâi s-a deplasat la fața locului și a trimis drone pe deasupra palatului secret, folosind de asemenea fotografiile făcute în interior, examinând planurile arhitecților și indicând în final suma obscenă de bani irosită pentru acel proiect. După difuzarea filmului, Putin și media aservită lui au refuzat să comenteze pe această temă. Până în prezent, filmul lui Navalnâi a avut peste 123 de milioane de vizualizări, inclusiv din Rusia. Între secvențele memorabile sunt o perie de toaletă din aur în valoare de 780 de euro, o discotecă acvatică – ce naiba o mai fi și aceea – și imaginile cu prietenul cel corpolent al lui Navalnâi, Tonto al său, Gorghî Alburov, care a reușit să ocolească toate punctele de control de pe uscat folosind o ambarcațiune semi-rigidă cu un motor exterior puternic, cu care s-a deplasat de-a lungul coastei Mării Negre și de unde, apropiindu-se suficient de mult, a trimis o dronă care a filmat palatul și împrejurimile. Cât curaj, cât curaj să faci jurnalism de investigații în asemenea condiții!

Navalnâi a rămas în închisoare, dar este încă în viață. „Cum de nu-l lichidează Kremlinul?”, aud tot mereu întrebarea.

Răspunsul este simplu, dacă mă întrebați pe mine. Dacă Navalnâi, un bărbat sănătos, în vârstă de patruzeci și șase de ani, moare, mulți, foarte mulți oameni din Moscova și Sankt-Petersburg vor ieși în stradă și vor protesta, iar stăpânul Kremlinului are o frică morbidă de așa ceva. De asemenea, are o frică morbidă de moarte, ca și cum pe el ar trebui să-l ocolească. Ironia face însă ca propria moarte să nu pară să-l păsuiească pe cât și-ar dori..., iar știrile din Rusia nu ne spun mare lucru despre ce se întâmplă în realitate.

CAPITOLUL 20

Și totul se sfârșește în sânge

Cum se va termina războiul? Cum se va cădea la pace și cum va arăta pacea care va urma? Ce va accepta Ucraina? Ce fel de final de joc va accepta Vladimir Putin? Cum vede el finalul? Cum va putea trăi cu consecințele faptelor sale? Sau se va sfârși totul cu un muribund care apasă butonul roșu nuclear?

Televiziunile Kremlinului difuzează seară de seară noi episoade din spectacolul idiotului pentru idioți. Ce vedem acolo? O mulțime de personaje care „dezbat”, se ceartă, iar uneori țipă, fără ca vreunul să spună vreodată că Putin este un escroc și un asasin, fără ca vreunul să-l aducă în discuție pe Navalnâi, iar dacă se întâmplă să se discute despre el, nu i se spune pe nume. Este un circ rigid controlat, cu maestrul de ceremonii urmărind atent din umbră ca nu cumva vreunul dintre clovni să răstoarne carul cu clovni, ca nu cumva vreunul dintre trapeziști să ezite și să cadă sau, mai rău, să cadă cu zgomot. Uneori, în funcție de cum sunt orientate proiectoarele, mai scapă câte o secvență spre fereastra mată care dă spre curtea lui Vladimir Putin. Idiotul-șef în mass-media rusă este Vladimir Soloviov, alias Squealer din *Ferma animalelor* dar fără farmecul lui Squealer, care adoră să evoce spusele Luminăției Sale Putin: întrebarea sa retorică dintr-un interviu pe care i l-a luat el în 2018 – „Ce rost ar avea o lume fără Rusia?” –, precum și o declarație a acestuia, tot din 2018:

„Dacă ei încep un război nuclear, noi vom riposta. Dar noi, fiind drept-credincioși, vom merge direct în Rai, în timp ce ei doar vor crăpa.”

Noi doar vom crăpa, doar vom crăpa, vom crăpa..., ne spune gangsterul drept-credincios. Apropo, jos pălăria în fața Mashei Gessen pentru materialul ei despre cercul media al Kremlinului, publicat în *The New Yorker* în numărul din mai 2022. Martin Amis spunea, foarte convingător, despre violență... că acela care incită la violență știe foarte bine că nu vrei să ajungi acolo, că din instinct oamenii decenti tind să fugă de ea... Asta vrea până la urmă și Squealer-ul lui Putin ca noi să facem cu toții. Dar ucrainenii nu au de ales. Ei nu au unde să fugă!

Borodeanka ne oferă un bun indiciu pentru a înțelege prăpastia dintre democrația ucraineană și cercul pentru idiota al Kremlinului. Este o așezare de tip urban, situată la aproximativ 65 de kilometri nord-vest de Kiev. Pentru a ajunge acolo, am făcut slalom printre nenumărate epave de mașini lovite de artilerie, fiecare având scris mare și clar pe parbriz „dieta” („copii”). Crimă de război după crimă de război după crimă de război.

În jurul pieței centrale erau înainte patru blocuri de locuințe. Unul din ele a fost nimicit de o rachetă a forțelor aeriene ruse, lansată dintr-un avion, la începutul războiului, invadatorii acționând din Belarus – teoretic neutru – prin zona radioactivă Cernobîl, spre Kiev. Borodeanka le era în cale, mai exact le stătea în cale. Liza Kozlenko, Mike Weiss, Alex Zakletki și cu mine zăbovim pe terenul de joacă pentru copii fără să putem digera ceea ce vedeam cu ochii noștri... Un al doilea bloc a fost, de asemenea, lovit de o rachetă, care a făcut o gaură mare în el, dar cumva acoperișul a ținut, astfel încât clădirea arăta acum ca un covrig, cumplit și totodată impresionant: cum Dumnezeu a

putut rezista acel acoperiș? Pompierii așteaptă lângă excavatorul care ia câte o cupă din dărâmături, pentru a prelua cadavrele care s-ar mai putea găsi acolo. Au preluat până acum în jur de patruzeci de cadavre din ceea ce fusese cândva un bloc de locuințe, iar acum era o groapă comună.

Terenul de joacă era plin de obiecte proiectate de explozie până la circa 75 de metri în jur, din locuințele oamenilor obișnuiți sau extraordinari care au locuit și au trăit în blocurile acelea: jurnalul unui copil, o diplomă de la școala locală pentru eleva Iulia pentru cea mai mare notă la proba orală de limba engleză, o listă de cumpărături pe care scria „și neapărat lapte”.

Două din cele patru blocuri din jurul pieței centrale nu au fost lovite de artileria rusă, dar au fost prădate de soldații ruși. Hoții au luat tot ce au putut lua, pe lângă bani și bijuterii, din acele apartamente, toate vandalizate. Într-un apartament a rămas lipit pe frigider un bilețel de dragoste al unui bărbat pentru iubita lui. Într-un apartament, cineva a întins pe podea un halat de baie, s-a răhățit pe halat și l-a lăsat ca amintire în mijlocul camerei. Un apartament era încuiat și sigilat, cu un anunț pe ușă că acolo erau depozitate mine. Liza a luat în brațe o pisică plângăcioasă și murdară. Câte orori trebuie să fi văzut micuța de ea... Armata rusă nu pare să fi auzit de regulile elementare ale războiului, de minima decență... Cine să-i învețe așa ceva? Să negociezi un armistițiu cu o armată care bombardează blocuri de locuințe, care măcelărește civili, care violează femei fără apărare, care jefuiește casele oamenilor... nu va fi ușor.

Ar putea Volodimir Zelenski să servească poporului său un acord de pace încheiat mișelește cu un criminal? Este un președinte inteligent, fără-ndoială. Cum ții o conferință de presă în capitala ta când știi că ești principala țintă a întregii flote de

rachete de croazieră ruse? O ții într-o stație de metrou la câteva sute de metri sub pământ, unde nu poți fi localizat, unde telefoanele mobile a sute de jurnaliști nu pot fi nici ele localizate. În tricou și pantalonii săi maro, s-a îndreptat fără grabă spre un scaun plasat pe peron, în fața jurnaliștilor veniți din toată lumea la Kiev, s-a așezat acolo, ne-a mulțumit pentru prezență și a început să răspundă la întrebările noastre. Dacă-i era frică să nu fie ucis? A răspuns că au murit deja prea mulți oameni și că prea mulți alții își riscă viața luptând pentru ca el să-și mai facă griji de așa ceva.

Din când în când Zelenski întrerupea conferința să poată trece câte un tren, apoi reluam. Bodyguardii lui ne scanau în-continuu cu privirea. În 1993, la teatrul din Sarajevo, aflat sub asediu și lovit sistematic de obuze, se juca piesa lui Beckett *Așteptându-l pe Godot*, pusă în scenă de Susan Sontag cu actori locali, în sârbo-croată. Am urmărit-o atunci cu sufletul la gură. Susan Sontag a vrut să le ofere acelor oameni un dram de normalitate, iar ei aveau nevoie de asta și s-au dus la teatru, chiar așa. Conferința de presă a lui Zelenski a fost, aș putea spune, chiar mai dramatică, nu doar pentru ceea ce a spus el atunci – cu vocea lui guturală, măsurată, pătrunzătoare –, ci în primul rând pentru faptul că a ținut-o. El însuși, atunci și acolo.

Acestea fiind spuse, ce credeți că mi-a fost mie cel mai greu să accept în continuare? Ca bunii mei prieteni din Londra și New York să-mi spună, pe la începutul războiului, să plec de acolo cât mai pot, dat fiind că eram un inamic declarat al Kremlinului. Zelenski primea astfel de recomandări și invitații cu suatele, inclusiv de la premierul britanic, inclusiv de la Casa Albă și nu a plecat, ci a răspuns: „Am nevoie de muniție, nu de un taxi.”

Nu pot să nu respect acest lucru.

Am stat destul de mult la coadă la conferința de presă, ținându-mi sus, cât mai vizibil, foaia albă de hârtie pe care scria

„Jewish Chronicle” și începusem să-mi pierd speranța că aveam să apuc să pun și eu o întrebare, când Liza m-a împins ușor sub privirile secretarului de presă al lui Zelenski. A venit și rândul meu. L-am întrebat pe Președintele Zelenski dacă ar avea un mesaj pentru opoziția rusă, pentru tinerii aceia care ies în stradă la demonstrații anti-război, cărora poliția de la Moscova le închide gura cu pumnii, îi cotonogeste și-i arestează, pentru profesorul arestat în Piața Roșie pentru simplul fapt că stătea, cum s-a și fotografiat, lângă Monumentul Kiev (din parcul memorial ridicat în cinstea soldaților sovietici căzuți în Al Doilea Război Mondial) ținând în mână un exemplar din *Război și pace*, și respectiv pentru Navalnâi. A răspuns că le era recunoscător: „Cuvintele sunt la fel de puternice ca bombele.”

Scurtă recapitulare, cu speranța că poate vor înțelege și cei de acasă care-mi vor binele: Îmi este interzis să mai merg în Rusia, darmită la conferințe de presă. Conferințele de presă de acolo, dacă se țin, se țin cu jurnaliști atent selectați. Comandantul armatei private a Kremlinului este tatuat cu însemne SS. Iar în Ucraina „nazistă”, eu, lucrând ca jurnalist independent pentru un ziar evreiesc, sunt liber să-l întreb pe președinte, care este evreu, la o conferință de presă (așa cum a fost ea, la peste 150 de metri sub pământ) despre rușii care se opun războiului, iar el le mulțumește. Filosoful Tim Snyder denumea acest fenomen – demonizarea ucrainenilor ca fiind naziști – „schizo-fascism”, constând în aceea că fasciștii își acuză victimele de fascism. Și socotesc că din acest motiv nu merită să existe...

Cu puțin timp înainte de a pleca de la Kiev, la începutul lunii mai, am luat un mic dejun cu Oz Katerji și Emile Ghessen, ambii jurnaliști și realizatori de film independenți. Am stat mult de vorbă atunci, despre ce credeam fiecare că putea urma.